

ZLATO

Příběh neobyčejného kovu

2., aktualizované a doplněné vydání

Bohumil J. Studýnka, Jan Struž

Tuto knihu věnuji památce svého otce Ing. Bohumila Studýnky (1920–2004).

B. J. S.

ZLATO

Příběh neobyčejného kovu

2., aktualizované a doplněné vydání

Bohumil J. Studýnka, Jan Struž

GRADA Publishing

Nakladatelství děkuje za spolupráci a významnou finanční podporu partnerům vydání této knihy:

CZECH TOP 100, a.s.
Česká mincovna, a.s.

Mimořádné poděkování patří České národní bance. Řada předmětů zobrazených v knize je ke zhlédnutí ve stálé expozici „Lidé a peníze“, umístěné v prostorách bývalého trezoru v hlavní budově ČNB, Na Příkopě 28, Praha 1.

Za výjimečnou podporu a spolupráci při přípravě obrazové výbavy knihy děkuje nakladatelství Národnímu muzeu a jeho pracovníkům.

Nakladatelství děkuje společnosti Fomei, a.s., za laskavé zapůjčení fotografického stolu s příslušenstvím.

ZLATO

Příběh neobyčejného kovu

2., aktualizované a doplněné vydání

JUDr. Ing. Bohumil J. Studýnka, CSc., Ing. Jan Struž

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 5676. publikaci

Počet stran 344

Druhé vydání, Praha 2014

Odpovědné redaktorky PhDr. Renáta Slavíková,
Mgr. Kamila Nováková

Redakční spolupráce Petr Somogyi

Grafický návrh Roman Kliský (www.klisky.cz)

Sazba, zlom Roman Kliský (www.klisky.cz)

Odborná redakce, popisky, rejstřík PhDr. Renáta Slavíková

Lektorka kapitoly *Zlato, peníze, měna a společnost*
doc. Ing. Helena Fialová, CSc.

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Copyright © Grada Publishing, a.s., 2014

Copyright © Bohumil J. Studýnka, Jan Struž, 2014

Cover Design © Roman Kliský, 2014

Cover Photo © Kunsthistorisches Museum, Vídeň

Na titulní stránce knihy je zobrazen soubor zlatých předmětů nalezený v roce 1799 v Rumunsku a na zadní straně je slavná Celliniho slánka vyrobená pro francouzského krále Františka I. (Kunsthistorisches Museum, Vídeň).

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být reprodukována a používána v elektronické podobě, kopírována a nahrávána bez předchozího písemného souhlasu nakladatelství. V knize použité názvy produktů, firem apod. mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

ISBN 978-80-247-5210-5

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-9465-5 (ve formátu PDF)

OBSAH

Průvodce knihou	8
Předmluva	28
ZLATO SE PŘEDSTAVUJE	33
Zlato – bůh nebo ďábel?	34
Co je to zlato?	37
Zlatotepectví	42
Pozlacovačství	44
Různé slitiny zlata.....	45
K čemu je dobré zlato?	53
Zlato jako šperk	54
Užití zlata v medicíně	64
Zlato v technice	70
TROCHU HISTORIE	75
Zlato – první mezi kovy	76
Zlato a Bible	80
Zlato v řeckých bájích a pověstech	82
Zlatý věk lidstva?	84
Zlatý věk je stále živý	86
Zlato – odvěký průvodce lidstva	88
Egyptská říše zlata	91
Další africké kultury	103
Předoasijské kultury a zlato	107
Zlato v evropském úsvitu	114
Egejská oblast	115
První Evropané – Keltové	119
Etruskové – národ zlatníků	123

Starověký Řím	124
Raný a vrcholný středověk	129
Renesance a zámožské objevy	137
Zlato Kolumbova kontinentu	138
Zlatá éra pirátství	146
Alchymie aneb jak vyrobit zlato	148
Střípky z historie zlata na našem území	154
Pravěké zlato	156
Velkomoravské zlatnictví	164
Zlato přemyslovských Čech	167
České korunovační klenoty	172
Skvosty Vyšehradské kapituly	180
ÉRA NOVÝCH OBJEVŮ	185
Sibiřské zlato	186
Kalifornská zlatá horečka	189
Australské zlato	199
Období relativního klidu	202
Jihoafrické dobrodružství	204
Poslední objev 19. století	206
Těžba zlata ve 20. století	208
Jihoafrické zlaté doly	209
Těžba zlata na území dnešního Ruska	210
Těžba zlata v dalších částech světa	212
ZLATO, PENÍZE, MĚNA A SPOLEČNOST	219
Vznik peněžní směny	220
Názory některých ekonomů a filozofů	226
Nástin historie soužití zlata a peněz	231
Zlatý monometalismus a systém zlatého standardu	243
Standard zlatého slitku	244

Zlato nebo papírové peníze?	245
Zlato a poválečný mezinárodní měnový systém	247
Zlatá horečka v zimě 1979/1980	251
Jak funguje mezinárodní trh zlata	257
Londýnský trh zlata	259
Další významná centra obchodu se zlatem	264
Zlato jako prostředek teaurace	266
Nejznámější zlaté mince	267
Československé dukáty	270
Slovenské dukáty	275
Jak se vyrábějí mince	276
Nejnovější zlaté mince z produkce České mincovny	278
Které národy teaurují nejvíce zlata?	281
ZLATO MÁ JISTOU BUDOUCNOST	283
Těžba zlata	284
Zlatnictví	289
Zlato a archeologie	291
Zlato a kosmonautika	294
Perspektiva zlata jako měnového kovu	296
Zlato, zlato, zlato!	299
ZLATÝ KALEIDOSKOP	301
Co všechno je a není zlaté	302
Důležitá data z historie zlata	314
O autorech	320
Resumé	324
English Summary	326
Poděkování	328
Literatura	329
Rejstřík	339

ZLATO SE PŘEDSTAVUJE 33–73

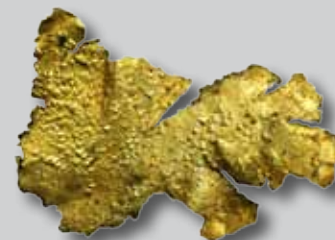

Zlato – kolik touhy a respektu se skrývá v jednom slově! Ale známe dobře tento kov? Kdo z nás ví, že zlato není jen šperkem nebo mincí; že je to kov s jedinečnými fyzikálními vlastnostmi, díky kterým je využíváno v řadě oborů? O těchto zajímavých stránkách zlata bude pojednávat tato kapitola.

Zlato – bůh nebo ďábel? 34

To je otázka, kterou si již po celé věky kladou filozofové a ekonomové. Zlato je věčné a nezničitelné, neztrácí na hodnotě. Avšak cesta k němu je často dlážděna válkami a utrpením. Stojí to za to?

Co je to zlato? 37

V této části knihy je zlato představeno jako kov s jedinečnými fyzikálními vlastnostmi. Víte, že zlato díky své vysoké kujnosti může být vytepáno na plátek o síle 0,005 milimetru? Víte, že se zlato využívá i v plastické chirurgii a v kosmonautice?

Zlatotepectví	42
Pozlacovačství	44
Různé slitiny zlata	45
K čemu je dobré zlato?	53
Zlato jako šperk	54
Užití zlata v medicíně	64

TROCHU HISTORIE

75–181

Žádný jiný kov nedoprovází lidstvo tak věrně jako zlato. Již před 5000 lety vznikaly předměty obdivuhodné krásy, již staří Egypťané dokázali zlato využít ke stomatologickým účelům, již přes 2500 let se razí zlaté mince. Tato kapitola je nejen oslavou dovednosti a vynalézavosti našich předků, ale i výpovědí o vlivu zlata na společnost a dějiny.

Zlato – první mezi kovy 76

Zlato je poměrně měkký, snadno opracovatelný kov, a proto není divu, že již nejstarší civilizace ho znaly a využívaly. Postupem času zlato přestalo být pouhou ozdobou a začalo přebírat i peněžní funkce. Ale o tom pojednávají další kapitoly této knihy.

Zlato a Bible 80

Dokladů, že zlato bylo samozřejmou součástí života kočovných kmenů, nalezneme v Bibli celou řadu. Zlato bylo nejen důstojným materiálem pro výzdobu Šalamounova chrámu v Jeruzalémě, ale také věčným pokušelem, ztělesněným ve zlatém teleti.

Zlato v řeckých bájích a pověstech 82

Svět řeckých bohů byl odrazem života pozemského se všemi jeho ctnostmi a nectnostmi, proto v něm zlato nesmělo chybět. Zlato bylo pro svoji zářivost atributem slunečního boha Héliá, na druhé straně představovalo zlo a marnost, jak to popisuje příběh o králi Midásovi.

Zlatý věk lidstva? 84

Krácí lidstvo vstříc lepšímu osudu, anebo to nejšťastnější období své existence má už za sebou? To je filozofická otázka, která trápí myslitele po celá staletí a těžko někdy bude uspokojivě zodpovězena.

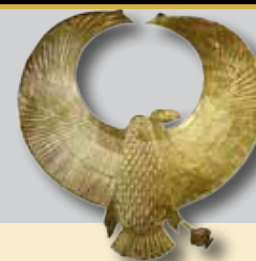

Zlatý věk je stále živý 86

Zlatý věk lidstva je fenomén, který se vyskytuje ve všech koutech světa. Je těžké říci, kde se nachází originální místo představ o pozemském ráji a zlatém věku. V Kniže samé je pozemský ráj lidem odepřen pro prvotní hřích – poznání. Ale právě nutkání k poznání lidstvu umožnilo přežít a expandovat dodnes.

Zlato – odvěký průvodce lidstva 88

Tato podkapitola nás seznámí s nejranějšími metodami dobývání a zpracování zlata. Zalistujeme-li dále, otevře se nám svět starověkých Egyptů a Sumerů i s jejich nepřekonatelným zlatnickým uměním.

Egyptská říše zlata 91

Další africké kultury 103

Předoasijské kultury a zlato 107

Zlato v evropském úsvitu 114

Náhle se ocitáme ve starověkém Řecku a Římě. Kde objevil Heinrich Schliemann Priamův poklad? Odkud brali Římané zlato a jaký měli k němu vztah? A jak to bylo se zlatotaktivými Kelty? To je jen výběr z témat, o kterých vypráví tato část knihy.

Egejská oblast 115

První Evropané – Keltové 119

Etruskové – národ zlatníků 123

Starověký Řím 124

Raný a vrcholný středověk 129

Je to věk rytířů a křížových výprav. Zlato patří k nezbytným atributům panovníků, je vítanou kořistí z dobovačných válek. Jeho záře však umocňuje i víru v Boha. Zlato zdobí nesčetné relikvíáře, mezi nimiž určitě vyniká relikvíář sv. Maura z Bečova nad Teplou.

Renesance a zámořské objevy 137

Neuhasitelná touha po poznání i po zlatě, spojená s vírou v lidské schopnosti, žene Evropany napříč zeměkoulí. Objev amerického kontinentu přináší nejen zlato, ale i umělecké skvosty tajemných indiánských civilizací. Nakonec zavítáme mezi alchymisty doby Rudolfa II.

Zlato Kolumbova kontinentu 138

Zlatá éra pirátství 146

Alchymie aneb jak vyrobit zlato 148

Střípky z historie zlata na našem území 154

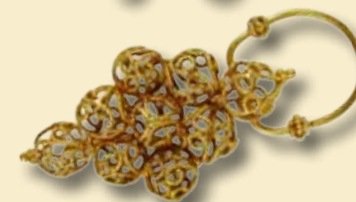
Každý z nás jistě zná české korunovační klenoty, ale kolik Čechů spatřilo pravěké zlaté šperky nalezené na našem území? Málokdo také ví o skvostech Vyšehradské kapituly nebo o pohřební výbavě kněžny ze Želének na Teplicku. O tom všem vypráví tato část knihy.

Pravěké zlato 156

Velkomoravské zlatnictví 164

Zlato přemyslovských Čech 167

České korunovační klenoty 172

Skvosty Vyšehradské kapituly 180

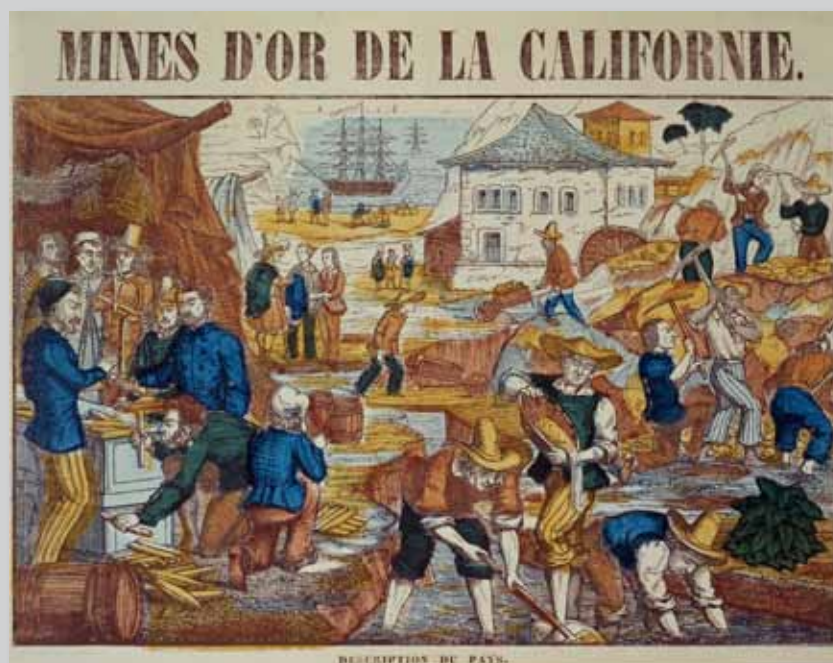

ÉRA NOVÝCH OBJEVŮ

..... 185

Na Klondiku se našlo zlato! Kolik dobrodruhů by se i dnes okamžitě vypravilo za oceán, kdyby to bylo tak snadné jako v 19. století? Ve skutečnosti to zlatokopové neměli vůbec jednoduché ani tehdy. O jejich radostech a strastech, o těžbě zlata v různých částech světa vypráví celá tato kapitola.

Sibiřské zlato 186

Málokdo tuší, že první zlatá horečka se odehrála na území ještě carského Ruska. Tato obrovská země je již od 18. století zevrubně zkoumána a postupně lidem odhaluje své netušené zásoby zlata.

Kalifornská zlatá horečka 189

Tak tady všechno začalo. Po objevu zlata na Sutterově pozemku zachvátilo zlaté šílenství celou Kalifornii a přitáhlo tisícíhlavé davy zlatokopů ze všech koutů světa. Mladý stát se stal do slova kotlem národů, kde právo lynče bylo mnohokrát rychlejší než zaostávající zákonodárství. Přesto málokomu ze zlatokopů se podařilo skutečně zbohatnout.

Australské zlato 199

Kalifornská zlatá horečka se přenesla i do vzdálené Austrálie. Doposud zaostalá britská kolonie, která spíše sloužila jako jeden velký trestanecký tábor, se díky přílivu nových zlatachtivých obyvatel zcivilizovala a ztratila svůj nádech děsivosti.

Období relativního klidu 202

Druhá polovina 19. století znamenala určité zklidnění zlatého šílenství. Stále byla objevována nová a nová ložiska zlata, zejména v americké Nevadě nebo na Novém Zélandu, avšak zájem o ně už nebyl tak masový jako ve 40. a 50. letech 19. století.

Jihoafrické dobrodružství 204

V 80. letech 19. století vstupuje na kolbiště dobývání zlata mocný hráč, který se udrží na výsluní slávy také ve 20. století a pravděpodobně i v 21. století. Jedná se o dnešní Jihoafrickou republiku, která se do dějin zapsala i novou metodou získávání zlata z horniny, tzv. kyanidizací.

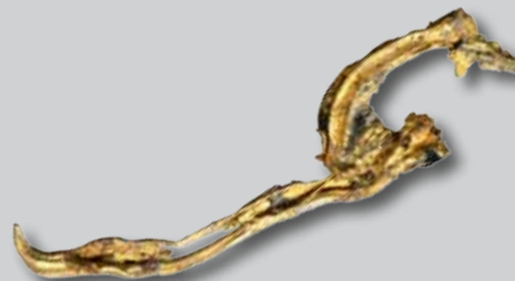
Poslední objev 19. století 206

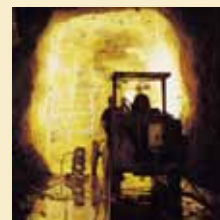
Když se řekne „zlatá horečka“, vybavíme si zpravidla tu poslední a nejdramatičtější – na řece Klondike, a to také díky románům Jacka Londona, přímého účastníka událostí. Nezměrné utrpení tisíců lidí, nalákaných vidinou bohatství, více než kdy jindy odhalilo pošetilost lidské touhy po zlatě.

Těžba zlata ve 20. století 208

Dobývání zlata ztratilo až na výjimky romantiku individuálních akcí a stalo se skutečným průmyslovým odvětvím. Do souboje o zlato vstupují velké společnosti vyzbrojené dokonalou technikou, která umožňuje vyrvat přírodě mnohem větší množství zlata než kdykoliv předtím.

Jihoafrické zlaté doly 209

Těžba zlata na území dnešního Ruska 210

Těžba zlata v dalších částech světa 212

ZLATO, PENÍZE, MĚNA A SPOLEČNOST 219

Pod pojmem „zlato“ si mnozí z nás asi představí pyramidu zlatých cihel v bankovním trezoru – natolik zlato vstoupilo do našich životů jako ekonomický fenomén. V této kapitole se dozvíme, že zlato se kupuje a prodává na specializovaných trzích a že i po staletích je pro nás stále tím nejspolehlivějším ochráncem před nejistou budoucností.